

skall man ju försöka åstadkomma en bild i smått av dammens insektliv, och där gäller i stor utsträckning regeln: äta eller ätas.

B. H. HANSON.

Entomologiska erinringar från Lappland.

För var och en som växer upp nära naturen blir dess utveckling i årstidsvarven något kärt och förtroget; man är i viss mån instinktivt så inställd, att man tycker sig leva med i naturens lugna, episka skeende, som ibland — isynnerhet på våren — får ett dramas snabba och obönhörliga intensitet. Hos en ungdom, som växte upp under sådana förhållanden, låg naturiakttagandet och naturspekulationen i viss mån i blodet. Man samlade ett rikt mått av allmänna intryck och faktiska rön från en natur, som man uppfattade såsom en estetisk helhet, där man hos de levande varselserna fann en underbart rik gestaltning och i deras livsföreteelser mången gång det outhärliga lockande frågeställning.

Utgångspunkten för dessa erinringar från pojkåren är kyrkbyn Sorsele, belägen vid nederändan av en väsentligen av Storvindeln bildad sjösträckning i Vindelälven. Under maj, den annorstädes besjunga vårmånaden, kommo tecknen på vegetationsperiodens annalkande enstaka och trögt. Med livligt intresse konstaterades i början på månaden bara fläckar på marken — det var de första, alltsedan på hösten den definitiva snöbetäckningen kom. Så blev marken så småningom avtöad, och mot slutet av månaden gick isen upp i älven, ofta bearbetad av synnerligen friska och starka vårvindar. Redan under denna tid kunde man i skyddade solöppna lägen finna insekter, så på husväggar blå och gröna spyflugor och div. andra tachinider och även bin av släktena *Andrena* och *Halictus*. Och man kunde under de vita fönsterlisterna med ett halmstrå jaga fram de blankbruna spindlarna ur deras gömslen eller locka dem ut genom att kasta flugor i deras nät. Sådana spindlar togos in och placerades i en burk med en glasskiva över och matades med vårens första småkryp. Spindlarnas jakt och kramande envig sinsemellan voro mången gång skrattretande att se. Man kunde också och det redan i början på maj gå ut i skogen och bryta omkull stubbar och släpa hem och lägga i uthusflygelns laboratorium för att där ytterligare plockas sönder och grundligt genomforskas. Där fanns mycket i insektväg att tillvarata, både fullbildat och ofärdigt.

Så i början på juni kom den stora förändringen, då naturen med ens blev klarvaken. Då allt i världen omkring en tycktes

spänt till det yttersta, då utvecklingen föll i galopp, då man kunde »höra gräset växa» och se björkarna ena dagen skifta i grönt för att den nästa stå med halvutvecklade blad. Det blev varmt i luften och solen strålade intensivt dag efter dag med så förtroendegivande regelbundenhet, att man kände sig alldeles säker på, att det nu verkligen var sommar. Nu var tiden inne för verkliga entomologiska insamlingsarbeten. De skulle med framgång kunnat bedrivas dygnet om, ifall bara krafterna medgivit det. Nu började man i allmänhet dagen rätt sent men var desto längre i verksamhet på kvällarna. Husväggarna på hemgården inspekterades och handplockades merändels flera gånger dagligen. Här anträffades ofta *Acanthocinus* och *Monochamus*, som voro eftersträfvade fångstobjekt. *A.* brukade förekomma talrikt på timmerflottarna i älven. För dessa djur hyste traktens entomologiskt obildade befolkning en viss fruktan, isynnerhet när de med starkt surrande närmade sig vingledes.

Med häv avjagades i första hand det närmaste grannskapet kring hemmet. Man fick intrycket av en överväldigande rikedom på insektindivider framför allt på blommande växter men även på oblomstrig mark och på buskar och träd. Artantalet var även stort på så sätt, att det utgjorde en relativt stor procent av det totala antal arter, som kunde anträffas under hela sommaren. Intrycket av insekternas talrikhet har vid jämförelse med förhållandena i södra Sverige förblivit bestående. I söder är det sammanlagda artantal, som under vegetationsperiodens lopp kommer fram, större, men i Lappland ser man, synes det mig, en starkare anhopning av insekter, vilket delvis kan sättas i samband med att tiderna för arternas imagoliv där i högre grad sammanfalla med varandra.

Maskrosen — midsommarblomman i befolkningens mun — var en god fångstplats för insekter. Samma gällde i än högre grad om *Achillea millefolium*, som kunde stå vid åkerkanter och dikesrenar så tätt, att blomsamlingarna på något avstånd tillsammans liknade en lång vit dyna. Och denna dyna var ibland nästan svart av insekter, mest flugor. Där lyste den gröna *Lucilia*, där *Sarcophagas* röda huvud, och vissa år fanns talrikt av fjärilsparasiterande flugor med gulröda sidofläckar på bakkroppen. Där rörde sig dagfjärilar och nästan lika pigga nattfjärilar, där kröpo staphylinider, surrade *Trichius*, brummade *Potosia*, kilade blombockar och många andra djur. Ett enda håvslag här och botten av häven var svart av en upprörd skara, som med mångtoniga protester gav uttryck åt sitt missnöje. Ungefär samma arter anträffades på grönfodermarkernas prästkragar och baldersbrå.

På älvstrandens fuktiga ängar, som gödslats av vårflodens slam — med ett norrländskt ord kallade raningar — växte *Caltha*,

smörblommor och *Trollius*, som voro livligt besökta bl. a. av *Chilosia*. Utefter träladornas väggar dansade bin, rovkastor och guldsteklar. På hässjestörarna kunde ibland någon praktbagge anträffas. Men det var inte ofta, så att ett sådant fynd betraktades som angenämt uppseendeväckande.

En stenbrygga ut i älven invid hemmet var en gärna besökt fångstplats. Här iaktogs plecopterlarver under vattenlinjen krypa på fundamentets stenar och i springor mellan dem, och det väckte förvåning, när de, intagna, inte visade lust att med mygglarver, husmaskar och dykarlarver och snäckor delta i det synnerligen omväxlande och gemytliga samlivet i en emaljerad bunke, utan snart dogo.

När vårfloden drog sig tillbaka och blottade ett stycke öppen och naken mark — den som lapplänningen kallar fjären — kunde det vara roligt att barfotgå efter stranden och rota i driftmateriallet eller se på smådjuren i det klara vattnet. Tidvis fanns här stora stim av ephemeridlarver, som man kunde skrämman till att, många på en gång, med viftande stjärtslag ila fram genom vattnet några dm. åt gången. Gick man för att bada till någon lugn vasskantad vik, där vattnet blivit någotsånär varmt, kunde det hända, att dykarlarver beto sig fast i fötterna. Det var skarpbitande, angreppssnabba djur.

Åtminstone någon gång varje sommar gjordes en 7 km:s utflykt till Skibbikudden, en sandstrandslokal av för inlandet stort format, belägen vid älvens avflöde ur nedre Gausträsket. Här fanns representanter för både det stillastående och det rinnande vattnets insekter jämte typiska sandinsekter. Roliga att se voro svärmarna av jordlöpare (*Bracteon*), i solskenet ivrigt springande eller halvflygande.

En annan biologisk »utflyktslokal» vid älven var den några km. söder om samhället belägna Stensundsforsten. Där uppträdde under sin säsong knotten i oerhörda mängder, men som väl var generade de ej i proportion till sitt antal. Hade de gjort det, så hade man inte kunnat vistas där. Nära ena stranden låg en liten ö, som under lugna dagar genom sin solöppenhet och rikedom på insektlockande blommor (bl. a. orchidéer och *Pyrola*) var en utmärkt fångstplats. Här liksom på många andra ställen, där älvens vatten kastade upp fjällväxters ännu grobara frön, växte f. ö. talrikt *Viola biflora*. På ön liksom på de omgivande strändernas ranningar fanns det på sensommaren gott om blommande ex. av *Angelica silvestris* och *A. archangelica*, på vilkas blombollar framför allt växtsteklar och parasitsteklar fröjdade sig.

Ångarnas och myrmarkernas vattensamlingar besöktes flitigt och skattades framför allt på dykarlarver av alla möjliga storlekar och utseenden. Dessa hemfördes, matades med mygglarver och

akvariserades ofta i bleckburkar. I sådana kärl visade de sig emellertid inte härda ut utan dogo snart av sig själva, om de inte omkommo på annat sätt. Längs spångvägarna eller i direkt marsch över en terräng av svart gungfly, vitmossa och flarksträngar på en nära samhället belägen kalkhaltig myr, Galgatmyren, uppspårades åtskilliga mindre vanliga växtsteklar och sländor. En varm och solig sommardag då det är lugnt, är det något av drivhus över en myr. Luften blir tung av den fukt, som stiger upp från små vattensamlingar och naken våt mark. På flarksträngarnas snår av dvärgbjörk var antalet korsspindelnet synnerligen stort. Spindlarna brukade av växtens skottspetsar spinna ihop en tuta till gömsle. En norrländsk kalkhaltig myr är yppigt växtkraftig. Och för en entomolog, som kan dela litet på sina intressen, är den på hösten alldeles särskilt lockande genom sin rikedom på hjortron. Lapplandmyren har inte hos sig den sydsvenska myrmarkens ofta starkt framträdande förrädiskhet. Den bär i allmänhet ganska bra, om man rör sig någorlunda raskt. På de enstaka ställen, där marken verkligen är, som man säger bottenlös, syns detta också tydligt. Det är ett öppet simmigt gungfly, ofta med ett tunt vattenskiikt ovanpå. Mosstäcket är däremot ganska stadigt. Och flarksträngarna bilda som slingrande parallella vägar, med vilkas hjälp man kan ta sig över myren nästan torrskodd, om man går försiktigt till väga.

På sensommaren, då det började bli skymmande och kyliga kvällar, fångade man med fördel insekter genom skakning. Under fristående buskar och småträd på hemgården utbreddes lakan, och så skakade man kraftigt dessa växter. Ner kom på det vita arter som *Acmaeops virginea*, *A. smaragdula*, *Leptura virens*, *Potosia*, snytbaggar, dessa ganska lugna och resignerade, och så laxsländor, småfjärilar, harkrankar och diverse andra dipterer, dessa mera oroliga, och vidare ofta mängder av stritar och spindeldjur. Ibland drog man iväg längre med lakanen och skakade i skogsbryn, åkerkanter och vid stränder hemomkring.

Speciella fångstplatser, som mången gång voro mycket givande, voro sandtag, diken med branta sidor samt utlagda as. Byrrhider och carabider anträffades ofta talrikt på de förstnämnda lokalerna.

Som dödningemedel användes eter och kolsvavla, var för sig eller i blandning. Kolsvavlan var på grund av sin misstänkta lukt otrevlig att handskas med, men så gjorde den istället en rätt god effekt. Först när man var något mera avancerad, fick man tillgång till kloroform och lärde känna ättiketer.

Fram på höstkanten förde en jakten på ånder och skogsfågel ofta ut på dagslånga strövtåg i hemtrakten. Man hade också då ögonen öppna för insektlivet. Det visade sig att *Didea*-arternas

egentliga flygtid inföll nu — mitten av augusti — och även *Eristalis tenax* visade sig vara en höstart.

Åskväder och regn voro från slutet av juli vanliga och i augusti började regnen så småningom bli kalla. Dessa lågtempereerade regn visade sig vara synnerligen ödesdigra för isynnerhet mjuka och flygande insekter. De blevo genom sådana regn starkt decimerade. Det första kalla sensommarregnet betecknade helt enkelt avslutningen på den egentliga sommarfasen i insektlivet.

Entomologien kan på flera sätt ha betydelse för ungdomen, bl. a. som bildningsmedel. Den bjuder på ett rikt material för insamlingar och många problem och lockar därigenom till allt större fördjupning. I sin enklare form är den lätt och billig att utöva. Man kan kanske också säga, att den bidrar till att skola den ungdomliga fantasien — särskilt då natursvärmeriet — och föra fram till medvetande om, att livet överallt är en kamp och ställer krav — att detta är något generellt väsentligt.

SVEN GAUNITZ.

Kyrkogårdarnas skalbagge.

En av de få verkligt solvarma försommaraftnarna för ett par år sedan hade undertecknad slagit sig ned på en av sofforna på södra kyrkogården i Örebro. Insekter svärmade omkring såsom en del arter ha för sed strax före solnedgången. Medan det övervägande antalet insekter, såsom skalbaggar, flugor, skinnbaggar, fjärilar, dessa senare dock till största antalet skymningsfjärilar och nattflygare, älskar solsken och blir livligare ju starkare detta är, finnes en betydande kontingent som icke kommer fram förrän mörkret inträtt, och slutligen gives det arter som endast visa sig timmen eller halvtimmen före och någon stund efter solnedgången.

Då jag nu på södra kyrkogården såg de i den dalande solen brungult glänsande insekterna, var jag ganska säker om vad det var för en gynnare som vid denna stund på dagen dansade sin danse macabre över gravarna. Ett ex. infångades, och mycket riktigt, det var den misstänkte, en 3—4 millimeter lång, platt och smal skalbagge, *Rhizophagus parallelis*, såsom dess vetenskapliga namn lyder. Med något svenskt namn kan jag inte stå till tjänst, men om den kallas likbaggen, så vore det icke obefogat, såsom skall framgå av följande.

Arterna av släktet *Rhizophagus*, vilka förr fördes till familjen *Nitidulidae* men nu bilda egen familj, *Rhizophagidae*, äro flera, även i vårt land, och de leva, med undantag för denne *parallelis*, under trädbark. Beträffande deras larver är det konstaterat,